

Agata Szybura

Porównywanie w glottodydaktyce polonistycznej

Postscriptum Polonistyczne nr 2(18), 215-220

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

AGATA SZYBURA
Uniwersytet Jagielloński
Kraków

Porównywanie w glottodydaktyce polonistycznej

Przemysław E. Gębał, 2014, *Krakowska szkoła glottodydaktyki porównawczej na tle rozwoju glottodydaktyki ogólnej i polonistycznej*, Księgarnia Akademicka, Kraków, ss. 167.

Przez wiele lat dydaktyka języka polskiego jako obcego rozwijała się w Polsce w cieniu dydaktyki języków obcych, a na filologiczną scenę nauczania języków weszła dopiero w latach 90. i na przełomie XX i XXI wieku. Tymczasem opublikowana niedawno książka Przemysława E. Gębała dowodzi, że w glottodydaktyce polonistycznej już od lat 80. ubiegłego stulecia działo się wiele ciekawych rzeczy, wartych poznania i docenienia. Proces powstawania prac w tej dziedzinie autor pokazuje na przykładzie badań prowadzonych w Katedrze Języka Polskiego jako Obcego Uniwersytetu Jagiellońskiego i jej działalności dydaktycznej. Wiele spośród powstałych w tej jednostce publikacji sytuuje się jego zdaniem w ramach krakowskiej szkoły glottodydaktyki porównawczej, której dorobek został tu szczegółowo przeanalizowany i pokazany.

Przemysław E. Gębał już wcześniej zdradzał zainteresowanie podejściem porównawczym w dydaktyce języków obcych, czego dowodzą dwie publikacje wydane w 2010 roku: monografia *Dydaktyka kultury polskiej w kształceniu językowym cudzoziemców. Podejście porównawcze* (2010) oraz artykuł *Poza granicami tradycyjnej glottodydaktyki: w stronę glottodydaktyki porównawczej*, pomieszczony w tomie pokonferencyjnym *Polonistyka bez granic* pod redakcją Ryszarda Nyczka, Władysława Miodunki i Tomasza Kunza (2010, t. II, 76–79). Najpełniejsze jednak ujęcie glottodydaktyki porównawczej przedstawił w opubli-

kowej trzy lata później monografii *Modele kształcenia nauczycieli języków obcych w Polsce i w Niemczech. W stronę glottodydaktyki porównawczej*, w której znalazła się część *Zarys koncepcji glottodydaktyki porównawczej* (2013, 91–108), poprzedzona rozdziałem *Badania porównawcze w glottodydaktyce europejskiej na przykładzie glottodydaktyki francuskiej, niemieckiej i polskiej* (2013, 61–90). Po przedstawieniu koncepcji glottodydaktyki porównawczej, m.in. Christiana Purena, Louisa Porchera, Dagmary Abendroth-Timmer, Anke Wegner, Hanny Komorowskiej i Władysława Miodunki, autor podał własną definicję tego istotnego terminu:

Glottodydaktyka porównawcza to subdyscyplina glottodydaktyki, zajmująca się w wymiarze teoretycznym i empirycznym analizą porównawczą sposobów organizacji i realizacji elementów kształcenia językowego w ramach różnych systemów edukacyjnych w kontekście ich uwarunkowań natury historycznej, społeczno-ekonomicznej, politycznej i kulturowej (2013, 95).

Recenzowana monografia stanowi rozwinięcie ogólnego spojrzenia na podejście porównawcze dostrzegalne w polskiej dydaktyce języków obcych, a przedstawione w książce z 2013 roku. W pierwszym rozdziale omawianej pracy autor prezentuje własną wizję rozwoju glottodydaktyki ogólnej w Polsce, a także – na tym tle – rozwój glottodydaktyki polonistycznej, widzianej jako jedna z glottodydaktyk szczegółowych (s. 15–54). Największy wpływ na rozwój glottodydaktyki ogólnej miały zdaniem Gębala (powołującego się na opinie różnych autorytetów z Franciszkiem Gruczą na czele) Instytuty Lingwistyki Stosowanej, najpierw na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, a potem na Uniwersytecie Warszawskim, wreszcie ośrodki w innych szkołach wyższych w Polsce. Gębala zauważa dwa nurty w rozwoju glottodydaktyki polonistycznej. Pierwszym z nich jest prowadzone od połowy XX wieku nauczanie języka polskiego jako obcego, o którego wadze świadczy m.in. fakt, że w 2011 roku 318 uczelni w 58 krajach świata organizowało takie kursy (s. 23). W Polsce kształcenie cudzoziemców w języku polskim było prowadzone od lat 50. minionego wieku, najpierw na Uniwersytecie Łódzkim i Uniwersytecie Warszawskim, a obecnie w 17 szkołach wyższych. Ponadto nauczanie języka polskiego jako drugiego po 2000 roku rozwijane jest niemalże we wszystkich dużych polskich miastach. Rozdział pierwszy omawianej pracy zamykają rozważania autora na temat przewidywanych dróg rozwoju glottodydaktyki polonistycznej w XXI wieku: dydaktyki zorientowanej na działanie, nauczania międzykulturowego i dydaktyki wielojęzyczności.

Znaczna część drugiego rozdziału zawiera dokładną analizę dorobku naukowego dydaktyków języka polskiego jako obcego z Uniwersytetu Jagiellońskiego, uwzględniających w swych badaniach osiągnięcia dydaktyk takich języków, jak: angielski, francuski, niemiecki czy rosyjski, oraz standardy europejskie w wersji CEFR (ESOKJ). Analizę tę poprzedza omówienie założeń nauczania języka polskiego jako obcego przygotowanych przez Władysława Miodunkę, kierownika ośrodka Uniwersytetu Jagiellońskiego, w 1977 roku i rozwijanych w następnych latach. Zostały one ukazane na tle sądów innych specjalistów na temat specyfiki nauczania języka polskiego jako obcego (dalej: JPJO). Przyjęte przez Miodunkę założenia można sprowadzić na potrzeby niniejszej recenzji do kilku podstawowych tez: 1) w teorii i metodologii badań należy nawiązywać do dorobku światowego językoznawstwa stosowanego przy nauczaniu języków obcych (głównie angielskiego, francuskiego i niemieckiego); 2) środowisko specjalistów w zakresie nauczania JPJO powinno rozwijać się we współpracy z przedstawicielami dydaktyki języków światowych w Polsce; 3) nowe opracowania teoretyczne powinny być możliwie szybko zastosowane podczas przygotowywania pomocy dydaktycznych do nauczania JPJO; 4) środowisko specjalistów w zakresie nauczania JPJO na Uniwersytecie Jagiellońskim należy wzbogacić poprzez zatrudnianie neofilologów obok polonistów.

Cały dorobek ośrodka krakowskiego Gębał podzielił na trzy okresy. Pierwszy z nich, w którym opublikowano sześć monografii i tom zbiorowy, to czas między 1980 a 1996 rokiem. Etap ten otwiera wydanie książki *Teoria pól językowych* Miodunki (1980), a zamyka opracowanie *Komputer w nauczaniu języka polskiego jako obcego* Roberta Dębskiego (1996). W okresie tym wyraźnie widoczne były dwa nurty: nawiązujące do prac francuskich lingwistów badania polskiego słownictwa tematycznego prowadzone przez Władysława Miodunkę i Zofię Cygal-Krupową oraz tworzenie podstaw podejścia komunikacyjnego w nauczaniu JPJO, do czego przyczyniły się bezpośrednio badania Urszuli Czarneckiej i Waldemara Martyniuka. Swoiste podsumowanie prowadzonych wtedy badań stanowi tom *Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny* pod redakcją Władysława Miodunki (1992), zawierający artykuły Miodunki, Haliny Zgólkowej i Waldemara Martyniuka, wykorzystujących dorobek dydaktyki angielskiej, amerykańskiej, francuskiej, niemieckiej i rosyjskiej oraz ustalenia specjalistów z zespołu Zofii Kurzowej w zakresie analizy ilościowej gramatyki i składni współczesnej polszczyzny telewizyjnej.

W drugim okresie, przypadającym na lata 1997–2010, ukazało się pięć monografii naukowych i cztery prace zbiorowe. Autor wyróżnił na tym eta-

pie kilka nurtów badawczych. Pierwszy z nich stanowiły prace Anny Seretny, która początkowo prowadziła badania z zakresu semantyki i leksykografii porównawczej, zestawiając dokonania leksykografii dydaktycznej języka angielskiego (słowniki amerykańskie i brytyjskie) ze słownikami języka polskiego dla cudzoziemców. Następnie opublikowała monografię *Kompetencja leksykalna uczących się języka polskiego jako obcego w świetle badań ilościowych* (2011), w której dokonała analizy znajomości słownictwa polskiego u cudzoziemców uczących się polszczyzny na sześciu poziomach zaawansowania językowego. A. Seretny wykorzystala w niej ważne prace europejskie i amerykańskie, a szczególnie badania brytyjskie.

Drugi nurt stanowiły prace odnoszące się do prezentowania realiów i kultury polskiej w ramach nauczania JPJO, rozpoczęte w 2004 roku publikacją tomu *Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Stan obecny – programy nauczania – pomoce dydaktyczne* pod redakcją W. Miodunki. Najważniejszą spośród nich była wspomniana już książka P.E. Gębala *Dydaktyka kultury polskiej w kształceniu językowym cudzoziemców. Podejście porównawcze* (2010), w której autor wykorzystywał doświadczenia niemieckie i francuskie oraz standardy europejskie, proponując własne rozwiązania dydaktyczne w nauczaniu kultury polskiej na poszczególnych poziomach zaawansowania.

W trzecim nurcie prac znalazły się publikacje związane z metodyką nauczania języka polskiego jako obcego oraz jego planowaniem. Wymienić należy tu *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego* Anny Seretny i Ewy Lipińskiej (2005). W książce autorki dokonały podziału na nauczanie poszczególnych części systemu językowego i sprawności językowych oraz przedstawiły metody pracy na lekcji. Kontynuację tej pozycji stanowił tom *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego* pod redakcją Lipińskiej i Seretny (2006), w którym omówiono role uczniów i nauczycieli w procesie uczenia się i nauczania JPJO, organizację procesu dydaktycznego, uwzględnianie kultury i wykorzystywanie tekstów literackich w nauczaniu JPJO, wreszcie – sytuację języka polskiego w świecie z uwzględnieniem rozpoczynającego się wówczas procesu certyfikacji JPJO. Inną ważną pracą w tym zakresie jest *Planowanie lekcji języka obcego* Iwony Janowskiej (2010), w której autorka opisała zasady tworzenia zajęć (planowanie wynikowe i metodyczne), wykorzystując materiały wyjściowe w różnych językach.

Osobny nurt stanowiły publikacje dotyczące nauczania języka polskiego jako drugiego, w którym mieściły się rozważania o nauczaniu dzieci polskich i polskiego pochodzenia zamieszkałych za granicą oraz dzieci mniejszości narodowych i etnicznych, a także dzieci cudzoziemskich w Polsce. Naucza-

nie polszczyzny dzieci polskich oraz polskiego pochodzenia zostało określone w późniejszym okresie terminem *język polski jako odziedziczony*.

Omawiany przez Przemysława E. Gębała trzeci okres w rozwoju ośrodka krakowskiego rozpoczął się w 2011 roku i trwa do dziś. W tym czasie powstały prace wykorzystujące standardy europejskie obok rezultatów badań takich języków obcych, jak: angielski, francuski, niemiecki, włoski czy hiszpański. Za najważniejszą publikację można uznać monografię *Podejście zadaniowe do nauczania i uczenia się języków obcych. Na przykładzie języka polskiego jako obcego* Iwony Janowskiej (2011), w której autorka omawia szczegółowo cechy podejścia zadaniowego jako jednego z etapów rozwoju podejścia komunikacyjnego w Europie, zapowiadając także podejście zorientowane na działanie jako konsekwencję tego rozwoju. Warto tu wymienić także *Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1–C2* Iwony Janowskiej, Ewy Lipińskiej, Agnieszki Rabiej, Anny Seretny i Przemysława Turka (2011). W książce tej wykorzystano dotychczasowy dorobek krakowskich badaczy w celu przygotowania nowoczesnych i wszechstronnych programów nauczania. O sukcesie wydawniczym tej pozycji świadczy fakt, że w 2016 roku ukazało się jej drugie wydanie, poprawione i uzupełnione.

Gębał poświęcił większą część swej książki pracom autorów związanych z Uniwersytetem Jagiellońskim, traktując je jako dorobek krakowskiej szkoły glottodydaktyki porównawczej. Nie zapomniał jednak, że takie publikacje powstawały też w pozostałych ośrodkach akademickich w Polsce, i omówił je w zakończeniu pracy. Tam przedstawił również dorobek innych centrów uniwersyteckich w zakresie nauczania JPJO, dając tym samym zwięzłe podsumowanie pracy całej glottodydaktyki polonistycznej, tworzonej w różnych ośrodkach polskich i zagranicznych.

W przedmowie do recenzowanej pracy Władysław Miodunka, redaktor serii wydawniczej i twórca krakowskiej szkoły glottodydaktyki porównawczej, podkreślił, że Przemysław E. Gębał jest autorem terminu *glottodydaktyka porównawcza*, gdyż to on zwrócił uwagę na podobieństwa prac realizowanych w zakresie nauczania JPJO na Uniwersytecie Jagiellońskim i badań z zakresu glottodydaktyki porównawczej powstających we Francji oraz w Niemczech, a także jako pierwszy zaczął świadomie używać tego terminu (s. 7–8). Równocześnie sam prowadził badania porównawcze, przedstawione w monografii *Modele kształcenia nauczycieli języków obcych w Polsce i w Niemczech. W stronę glottodydaktyki porównawczej*.

Omawiana publikacja jest ważna z kilku powodów, spośród których warto wymienić co najmniej dwa. Pozycja ta stanowi jedną z podstawowych prac

pokazujących istnienie i funkcjonowanie w Polsce glottodydaktyki porównawczej. Poza tym jest ona pierwszym i dotychczas jedynym podsumowaniem dorobku glottodydaktyki polonistycznej (wypracowanego w znacznej mierze przez Katedrę Języka Polskiego jako Obcego Uniwersytetu Jagiellońskiego), a mającej istotny wpływ na rozwój całej dydaktyki języka polskiego jako obcego.